

MIKLÓS PÉTER:

„A nemzet érdekeit tartva szem előtt”.

Mindszenty József koalíciós évekbeli tevékenységéről

Barankovics István Alapítvány–Bálint Sándor Szellemi Örökségéért Alapítvány, Budapest, 2014. 110 old.

Az 1945–47 közötti „koalíciós éveket” – még egyes történelmi értékelések szerint is – szokás rövid életű magyar demokráciának, egyfajta polgári demokratikus rendszernek nevezni. Ez a felfogás már a kádári puha diktatúrában teret nyert, hiszen jól beleillett a marxista történelemszemléletbe: a félfudális, fasisztoid Horthy-rezsimet egyfajta polgári demokratikus forradalom váltja fel, majd az osztályharcok történeteként megjelenő történelem legfelsőbb lépcsőfokaként létrejött a proletárdiktatúra (vagyis annak abszurduma), amit időnként népi demokráciának is becéztek.

Noha a kulisszák erre utalnak, 1945 és 47 között valójában nem volt – nyugati típusú – polgári demokrácia Magyarországon (másmilyen típusú polgári demokráciát meg nem nagyon ismerünk). Mert több százezer ember szavazati jogtól megfosztása, ártatlanok tíz-meg százezeinek kitelepítése vagy kényszermunkára hurcolása, a B-listázások, parlamenti képviselő következmények nélküli elrablása vagy épp a legitim miniszterelnök zsarolással történő lemondatása és száműzése az egyik kormánypárt (kommunisták) „megrendelésére” nem éppen a polgári demokráciák klasszikus eszköztárai közé tartoznak. Hiába működött többpárti parlament, hiába zajlottak választások, hiába volt gyülekezési szabadság vagy épp viszonylag színes sajtó – a hatalom kérdése nem itt, hanem ezen kulisszák mögött dőlt el: a kommunista dominanciájú pártközi értekezleteken, a szovjet vezetésű Szövetséges Ellenőrző Bizottságban vagy épp az Andrássy út 60-ban. A polgári demokratikus pártok „kompromisszumkészsége” a szovjetek és a kommunisták felé tehát teljesen eredménytelen és haszontalan volt – még ha a végeredmény (Magyarország szovjetizálása) szempontjából nincs is jelentősége annak, ki volt engedékeny és ki állt keményen ellen az emberiség és demokrácia elleni törekvéseknek. De egyes emberek, csoportok, rétegek (például a hazai német kisebbség) szempontjából mégis lehetett volna jelentősége egy bátor, határozott kiállásnak akkor, amikor a demokratikus pártok képviselői még rendelkeztek valós hatalommal és befolyással az ország sorsát illetően.

Sokan éppen Mindszenty József (1892–1975) bíborost, hercegprímást, esztergomi érseket vádolták azzal, hogy „kompromisszumképtelensége”, keménysége – olykor még a koalíciós idők demokratikus pártjai felé is tanúsított hajlíthatatlansága – a kommunisták malmára hajtotta a vizet, hiszen állítólag sokakra riasztólag hatott és a kommunistaelenes erők között is feszültséget keltett. Lehet, hogy feszültséget keltett, de épp a jószándékú, „kompromisszumkereső” kisgazda, szocdem és parasztpárti (hangsúlyozom: nem kriptokommunista!) politikusok tevékenységének kudarcra igazolja Mindszenty politikájának elvi helyességét: az igazságból nem szabad engedni.

Miklós Péter 2014-es tanulmánygyűjteménye – megfelelő történelmi távolságtartás és objektivitás mellett – akarva-akaratlanul ezt igazolja. Mindszenty József bíborosi kinevezésének 70. évfordulója most újabb apropót teremt a magyar katolikus egyház mártírsorsú vezetője alakjának megidézésére.

A Közép-európai Közlemények egyik szerkesztőbizottsági tagjának 2014-ben megjelent munkájából nem a kommunisták és utódaik által évtizedeken át sulykolt vagy sugallt kemény, a realitásoktól elszakadt, arisztokratikus allűrökkel ellátott főpap alakja bontakozik ki, mely jegyekkel sokan még manapság is felruházzák hazánk utolsó hercegprímását. Számára nem a Habsburg- vagy Horthy-restauráció, a klerikális előjogok körömszakadtáig történő védelmezése vagy saját személyének előtérbe helyezése jelentették a célt. Tevé-

kenységének középpontjában az ember állt: a katolikus egyház híveink védelme vagy épp a magyarság érdekeinek képviselője. A főpásztor hivatását szolgálatnak tekintette, erre számos bizonyítékot rejt a tanulmányok füzéréként e kis kötet, melynek olvastakor mintegy mozaikkockákból áll össze és jelenik meg előttünk hiteles keresztény emberként Mindszenty alakja. A hazája sorsáért a demokratikus választás előtt körlevélben aggódó, a kitalált felvidéki magyarokért szót emelő és hitüket személyes látogatásával is erősítő vagy épp az emigrációban haldokló református asszonynak lelki vigaszt nyújtó főpásztornál hitelesebben aligha lehet megélni a papi hivatást. Egy erkölcsös, igaz, hiteles, a nyilasokkal is szembeszálló katolikus főpap persze szükségszerűen vált ellenségévé az erkölcstelen, hazug, hiteltelen, a nyilasok módszereit és keretlegényeit átvevő ateista kommunista rezsimnek, amely nem érte be Mindszenty válogatott kínzásával, megalázásával és bebörtönzésével, hanem – mint a kötet zárótanulmányából is kiviláglik – a sajtóban, az utcán és a munkahelyeken is példátlan hecckampányt indított a hercegprímás ellen. Jól tudták ugyanis, hogy a bíboros testi megnyomoritása vagy akár kivégzése után is olyan morális példamutatás szimbóluma lesz több millió hívő számára, melyben ők, a magyar népre hivatkozó rendszer kiépítői sohasem kelhetnek versenyre vele.

A Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes és Márfi Gyula veszprémi érsek (e székben Mindszenty utóda) előszavával megjelent, magyarázó jegyzetekkel ellátott kötet korabeli dokumentumokat is közöl, ezáltal nemcsak látszatát kelti a hitelességnek, de közel hozza az olvasóhoz Mindszentyt, az embert és főpapot, valamint a korszak szereplőit a totális diktatúra érdekében tevékenykedő, majd azt vezető Rákositól az örök ingadozó koalíciós miniszterelnök-köztársasági elnök Tildy Zoltánig.

Talán annyi önzés megengedhető egy szegedi folyóirat különszámának recenziójában, hogy további pozitívumként megemlítsük: az ugyancsak szegedi szerző valamennyi Mindszenty-tanulmány tárgyalásakor igazolja lokálpatriotizmusát azzal, hogy kitér egy-egy érdekes szegedi vagy környékbeli vonatkozásra.

Miklós Péter kötetének nem célja egy átfogó Mindszenty-kép megrajzolása. De aki rendelkezik alapvető ismeretekkel Mindszenty József életére, szakmai pályafutására vonatkozóan, annak e kötet kiváló lehetőség ismeretei bővítésére. Annak pedig, aki még csak felületes tudással bír a nyilasok és kommunisták által egyaránt üldözött, majd élete végén – az igazsághoz való konok, de következetes ragaszkodása miatt – már az amerikai kormány és egyes vezető egyházi körök számára is kínossá váló főpásztorról, ez a kötet biztosan felkelti érdeklődését az izgalmas korszak, illetve Mindszenty József hiteles személye és nem mindennapi életútja iránt.

Haág Zalán István